

Sygn. akt I CSK 734/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Paweł Grzegorzcyk
SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z powództwa A. S.
przeciwko K. S.
o uznanie umowy za bezskuteczną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 10 stycznia 2020 r.,
skargi kasacyjnej pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 25 kwietnia 2018 r., sygn. akt VI ACa (...),

- 1) oddała skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód A. S. wniósł o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niego umowy z 17 marca 2014 r., na podstawie której M. S. darowała swojej córce K. S. wkład

mieszkaniowy związany ze spółdzielczym lokatorskim prawem do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. S. w W., a to w celu ochrony przysługującej mu do M. S. wierzytelności o zapłatę kwoty 175.239 zł z ustawowymi odsetkami od 18 października 2014 r., jako daty uprawomocnienia się postanowienia Sądu Rejonowego w W. z 18 marca 2013 r., wydanego w sprawie o podział majątku wspólnego małżonków.

Pozwana K. S. wniosła o oddalenie powództwa, zarzucając, że umowa, którą zawarła z matką M. S. nie miała charakteru fraudacyjnego. Spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego nie może być przedmiotem egzekucji, a zatem wyrok uwzględniający żądanie pozwu wydany zgodnie z żądaniem pozwu nie będzie skuteczny wobec spółdzielni mieszkaniowej i wykonalny. Pozwana zarzuciła też, że dochodzenie roszczenia przez powoda stanowi nadużycie prawa w warunkach, gdy nie wypełniał wobec pozwanej i jej brata obowiązków rodzicielskich.

Wyrokiem z 10 maja 2017 r. Sąd Okręgowy w W. uznał umowę darowizny wkładu mieszkaniowego związanego ze spółdzielczym lokatorskim prawem do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. S. w W., zawartą 17 marca 2014 r. pomiędzy M. S. i K. S. za bezskuteczną w stosunku do powoda, posiadającego wobec M. S. wierzytelność z tytułu rozliczenia nakładów na majątek dorobkowy, stwierdzoną postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z 18 marca 2013 r., I Ns (...).

Sąd Okręgowy ustalił, że postanowieniem z 18 marca 2013 r. Sąd Rejonowy w W. stwierdził, iż w skład wspólności ustawowej byłych małżonków A. S. i M. S. wchodzi spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. S. w W. o wartości 416.981,13 zł oraz uprawnienia do tego lokalu przyznał M. S., a na rzecz A. S. zasądził tytułem spłaty oraz rozliczenia nakładów na majątek wspólny kwotę 175.239 zł z ustawowymi odsetkami od uprawomocnienia się postanowienia. Postanowieniem z 18 października 2014 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację M. S. od postanowienia z 18 marca 2013 r., a 18 lutego 2014 r. postanowieniu temu została nadana klauzula wykonalności na rzecz powoda. 25 lutego 2014 r. powód wystąpił do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w W. o wszczęcie egzekucji przeciwko M. S.. W toku postępowania egzekucyjnego komornik ustalił, że od 1 kwietnia 2014 r. dłużniczka pobierała świadczenie z Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych w wysokości 970,10 zł netto, które od marca 2015 r. wzrosło do kwoty 997,10 zł. W związku z zajęciem świadczenia dłużniczki we wszczętym przez powoda postępowaniu egzekucyjnym, od kwietnia 2014 r. do grudnia 2014 r. potrącano z niego kwotę po 242,52 zł i do końca grudnia 2014 r. wyegzekwowano kwotę 2.182,68 zł, z której kwotę 141,88 zł przekazano wierzycielowi, a kwota 1.932,90 zł stanowiła opłatę egzekucyjną; pozostałe koszty egzekucji wyniosły kwotę 107,90 zł. Zadłużenie z tytułu należności głównej na koniec 2014 r. wynosiło 175.239 zł. Komornik sądowy ustalił, że dłużniczka nie posiada żadnego innego majątku, z którego możliwa byłaby egzekucja. Jedynym jej majątkiem było spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) w budynku przy ulicy S. w W.. 18 listopada 2013 r. M. S. zrezygnowała z członkostwa w Spółdzielni Mieszkaniowej „(...)”, jednocześnie oświadczyła, że jedynymi osobami uprawnionymi do ubiegania się o uzyskanie członkostwa i zawarcie umowy o ustanowienie lokatorskiego prawa do tego lokalu mieszkalnego są pozwana oraz jej brat R. S., który wyraził zgodę, aby to pozwana została przyjęta w poczet członków Spółdzielni.

Członkostwo M. S. w Spółdzielni Mieszkaniowej „(...)” ustało 1 stycznia 2014 r. Spółdzielnia nie wypłaciła M. S. żadnych środków z tytułu wkładu w związku z wygaśnięciem przysługującego jej spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego. K. S. wiedziała o toczącym się postępowaniu egzekucyjnym przeciwko matce. 17 marca 2014 r. M. S. zrzekła się na rzecz pozwanej wkładu mieszkaniowego wraz ze środkami ze spłaconego kredytu lokatorskiego na koncie lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. S. Przed zawarciem tej umowy M. S. oraz pozwana zasięgały porad prawnych w celu ustalenia, czy podejmowane przez nie działania naruszają prawa wierzyciela oraz czy mają wpływ na toczące się postępowanie egzekucyjne. Wkład mieszkaniowy związany ze spółdzielczym prawem do lokalu w chwili zawarcia umowy z 17 marca 2014 r. wynosił 220.000 zł, a jego księgową wartość na dzień 29 lutego 2016 r. - 19.020,33 zł. Umowa podpisana przez pozwaną i jej matkę wraz z deklaracją została przez nie złożona we właściwym Urzędzie Skarbowym.

26 marca 2014 r. pozwana została przyjęta w poczet członków Spółdzielni Mieszkaniowej „(...)”, a 2 kwietnia 2014 r. pomiędzy Spółdzielnią a pozwaną

zawarta została umowa o ustanowienie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) w budynku przy ul. S. w W. Obecnie ten lokal zamieszkuje pozwana z partnerem oraz R. S. z partnerką i dzieckiem. Od czasu do czasu w lokalu przebywa M. S.

Od 2008 r. przez około sześć lat pozwana przebywała poza krajem, a od kilkunastu lat nie utrzymuje żadnych kontaktów z ojcem. Obecnie nie pracuje, lecz się psychiatrycznie w związku sytuacją w rodzinie, w której dorastała.

Powód opuścił lokal mieszkalny przy ul. S. w 1998 r.

Sąd Okręgowy przyjął, że wkładem mieszkaniowym jest przekazywana spółdzielni mieszkaniowej przez osobę ubiegającą się o ustanowienie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego kwota stanowiąca różnicę między rzeczywistym kosztem budowy przypadającym na ten lokal a środkami uzyskanymi przez spółdzielnię z innych źródeł na sfinansowanie kosztów budowy lokalu, przy czym zobowiązanie członka spółdzielni do wniesienia wkładu mieszkaniowego wynika z umowy o ustanowienie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego (art. 9 ust. 1 ustawy z 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 845, dalej - u.s.m.). Prawo do wkładu mieszkaniowego jest prawem majątkowym ściśle związanym ze spółdzielczym prawem do lokalu i dopóki istnieje prawo do lokalu i przysługuje uprawnionemu, dopóty prawo do wkładu nie ma samodzielnego bytu. Rozliczenie członka spółdzielni w przypadku ustania członkostwa i wygaśnięcia spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu powinno nastąpić w sposób przewidziany w art. 11 ust. 2¹ zdanie pierwsze u.s.m. Jeżeli spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu wygaśnie, prawo do wkładu uzyskuje samodzielność, stając się zwykłą wierzytelnością, którą uprawniony może swobodnie rozporządzać. Dzięki darowiźnie wierzytelności o zwrot wkładu lokatorskiego związanego z wygaśnięciem prawem do lokalu należącym przed zrzeczeniem się go do M. S., pozwana nie musiała przy nabyciu spółdzielczego prawa do lokalu uzupełnić wkładu. Zrzeczenie się przez M. S. spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu, ze wskazaniem, że następuje to na rzecz pozwanej, w trybie 15 ust. 2 u.s.m., która obdarowana została też kwotą, którą M. S. powinna odzyskać od Spółdzielni, pozbawiało powoda możliwości skorzystania z rozwiązania przewidzianego w art. 27 § 3

ustawie z 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1285, dalej - pr. spółdz.) w celu zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności.

Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie powoda ma podstawę w art. 527 k.c., a powód wykazał jego przesłanki. W związku z dokonaniem czynności z 17 marca 2014 r. pomiędzy osobami najbliższymi (matka - córka), a nadto nieodpłatnie, powód nie musiał wykazywać innych okoliczności niż swoje pokrzywdzenie (art. 527 § 3 i art. 528 k.c.).

Za niezasadny Sąd Okręgowy uznał zarzut sprzeczności żądania pozwu z zasadami współżycia społecznego. Powód dąży bowiem do usprawiedliwionego celu, jakim jest wyegzekwowanie należnej mu spłaty, a nie - jak twierdzi pozwana - do pozbawienia rodziny mieszkania. To działanie pozwanej zmierzające do pozbawienia powoda możliwości zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności, należy ocenić jako naruszające zasady współżycia społecznego.

Wyrokiem z 25 kwietnia 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 10 maja 2017 r.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego oraz ocenę prawną sprawy przez ten Sąd.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z 25 kwietnia 2018 r. pozwana zarzuciła, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa materialnego, tj.: - art. 11 ust. 2¹ w związku z art. 15 ust. 2 u.s.m. w brzmieniu sprzed dnia wejścia w życie ustawy z 20 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo spółdzielcze (Dz.U. poz. 1596), przez błędną wykładnię i uznanie, że osoba, której spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu wygasło i która w związku z tym jest uprawniona do zażądania od spółdzielni mieszkaniowej wypłaty wartości rynkowej tego lokalu, może darować wkład mieszkaniowy osobie bliskiej mającej (na podstawie art. 15 ust. 2 u.s.m.) roszczenie o zawarcie umowy o ustanowienie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego, podczas gdy opisane zdarzenie prawne nie może być traktowane jak darowizna (art. 888 § 1 k.c.) między byłym a przyszłym członkiem spółdzielni, ani jako czynność prawna podobna do darowizny, gdyż stanowi w istocie dwie odrębne czynności prawne, tj. w pierwszej kolejności - oświadczenie woli byłego członka składane spółdzielni mieszkaniowej

zwalniające ją z przyszłego i warunkowego obowiązku wypłaty zwrotu wartości lokalu w trybie art. 11 ust. 2¹ u.s.m., a następnie oświadczenie woli spółdzielni mieszkaniowej o zarachowaniu zachowanej kwoty na rzecz wkładu mieszkaniowego, do którego złożenia zobowiązana byłaby osoba bliska w związku z ubieganiem się o przyjęcie w poczet członków spółdzielni; - art. 5 k.c. przez jego błędną wykładnię i uznanie, że wniesienie skargi pauliańskiej nie może być traktowane jako nadużycie prawa podmiotowego w rozumieniu art. 5 k.c.

Pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, a ewentualnie o uchylenie tego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania albo o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i zmianę w całości wyroku Sądu Okręgowego przez oddalenie powództwa.

Powód wniosł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Konstrukcję spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu normują art. 9-16 u.s.m. W ich świetle jest to prawo, na podstawie którego spółdzielnia oddaje członkowi do używania lokal mieszkalny w budynku stanowiącym własność lub współwłasność spółdzielni, a jej członek wnosi wkład mieszkaniowy i reguluje związane z korzystaniem z lokalu opłaty. Spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego jest niezbywalne, nie przechodzi na spadkobierców i nie podlega egzekucji; może należeć do jednej osoby albo do małżonków. Nie jest jednak tak, żeby prawo to nie miało żadnej wartości majątkowej. Wartość tę należy oznaczyć na podstawie danych o wysokości kwoty, jaka podlegałaby wypłaceniu członkowi spółdzielni w związku z ustaniem spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu albo podlegałaby zaliczeniu na poczet wkładu budowlanego, gdyby członek spółdzielni uprawniony do prawa lokatorskiego zmierzał do jego przekształcenia w prawo własnościowe.

W przypadku wygaśnięcia spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu, stosownie do art. 11 ust. 2 u.s.m., nie później niż w ciągu 3 miesięcy od dnia opróżnienia tego lokalu, spółdzielnia ogłosiłaby przetarg na ustanowienie odrębnej własności lokalu, za kwotę odpowiadającą jego wartości rynkowej, i - według art. 10 ust. 2¹ i 2² u.s.m. - wypłaciłaby osobie uprawnionej wartość rynkową tego lokalu.

Podlegająca wypłaceniu osobie uprawnionej wartość rynkowa spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu nie może być wyższa od kwoty, którą spółdzielnia uzyska od osoby obejmującej lokal w wyniku przetargu przeprowadzonego przez spółdzielnię zgodnie z postanowieniami statutu, po potrąceniu z wartości rynkowej lokalu przypadającej na dany lokal części zobowiązań spółdzielni związanych z budową, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1 u.s.m., w tym w szczególności niewniesionego wkładu mieszkaniowego oraz - jeżeli spółdzielnia skorzystała z pomocy uzyskanej ze środków publicznych lub z innych środków - również nominalnej kwoty umorzenia kredytu lub dotacji, w części przypadającej na ten lokal oraz kwoty zaległych opłat i kosztów określenia wartości rynkowej lokalu.

Majątkowy charakter spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu czyni je prawem zdatnym do podzielenia między współuprawnionymi do niego. Taki podział miał miejsce między powodem a M. S.. Sąd zdecydował o przyznaniu spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu M. S., a na rzecz powoda zasądził z tego tytułu spłatę. Po podziale majątku M. S. mogła zachować przyznane jej prawo w takim stanie, w jakim jej przypadło, albo - jak ostatecznie zdecydowała - zrezygnować z członkostwa w spółdzielni i spowodować, że przysługujące jej spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu wygaśnie. W takim przypadku po stronie spółdzielni powstał obowiązek rozliczenia się z M. S. w sposób przytoczony wyżej (art. 11 ust. 2 i art. 10 ust. 2¹ i 2² z uwzględnieniem art. 10 ust. 1 u.s.m.). Gdyby do tego doszło, powód mógłby skierować egzekucję zasądzoną na jego rzecz świadczenia do wierzytelności M. S. o wypłatę kwoty należnej jej w związku z oddaniem lokalu będącego przedmiotem wygasłego prawa do dyspozycji Spółdzielni i wypłaceniem jej jego wartości, po dokonaniu stosownych potrąceń.

W art. 15 ust. 2 i 2¹ u.s.m. ustawodawca przyznał osobom bliskim członka spółdzielni, który rezygnuje z przysługującego mu spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu roszczenie o zawarcie z nimi umowy spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu, na warunkach określonych w dotychczasowej umowie o ustanowieniu spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego. W celu ich zrealizowania osoba bliska członka spółdzielni zobowiązana jest jednak wpłacić na rzecz spółdzielni wkład mieszkaniowy związany z prawem do lokalu. Wkład ten może pokryć wpłatą własną, jak i przez wskazanie, że na jego rzecz ma

być zaliczona wierzytelność o wypłacenie wkładu w związku z utratą członkostwa w spółdzielni i spółdzielczego prawa do lokalu, przelana na ubiegającego się o ustanowienie prawa przez dotychczas uprawnioną bliską mu osobę.

Nie ma przeszkód, by dokonać przelewu wierzytelności przyszłej (art. 509 k.c.), a tak właśnie trzeba ocenić umowę zawartą między M. S. i pozwaną oraz Spółdzielnią, której rozporządzające skutki powstały w momencie, gdy zrealizowały się wszystkie przesłanki, od których zależała możliwość zażądania przez M. S., żeby Spółdzielnia wypłaciła jej wkład związany z prawem do lokalu. Wówczas środki składające się na wierzytelność o wypłacenie wkładu zostały zarachowane na rzecz pozwanej (zob. też wyrok Sądu Najwyższego z 16 marca 2016 r., V CSK 379/16, nie publ.). Dopuszczalności dokonania tego rodzaju wynika także z art. 27 § 1 pr. spółdz., stosownie do którego członek może rozporządzać swoimi roszczeniami do spółdzielni o zwrot wkładów lub o wypłatę ich równowartości ze skutecznością od dnia, w którym roszczenia te stały się wymagalne.

Co do zasady przelew ma charakter kauzalny, choć umowa przelewu nie musi określać podstawy prawnej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 kwietnia 2016 r., I CSK 181/15, nie publ.). Przelew wierzytelności o wypłacenie przysługującego M. S. wkładu związanego ze spółdzielczym lokatorskim prawem do lokalu, które na jej rzecz wygasło, nastąpił pod tytułem darmym. Pomędzy M. S. i pozwaną nie doszło zatem do sprzedaży wierzytelności, lecz do jej darowizny w rozumieniu art. 888 § 1 k.c. i art. 510 § 1 k.c.

Nie sposób zaakceptować sugerowanego w skardze kasacyjnej opisu charakteru, znaczenia i skutków czynności, których M. S. miała dokonać ze spółdzielnią mieszkaniową w związku z wygaśnięciem przysługującego jej prawa do lokalu, a następnie spółdzielnia mieszkaniowa z pozwaną w celu ustanowienia na jej rzecz takiego prawa. Sugestia, że M. S. złożyła oświadczenie woli o zwolnieniu spółdzielni mieszkaniowej z przyszłego i warunkowego obowiązku zwrotu wartości lokalu w trybie art. 11 ust. 2¹ u.s.m., a niezależnym od tego zdarzeniem i wymagającym samodzielnej oceny prawnej było „oświadczenie woli spółdzielni mieszkaniowej o zarachowaniu zachowanej kwoty na rzecz wkładu mieszkaniowego, do którego złożenia zobowiązana byłaby” pozwana nie objaśnia prawnych i ekonomicznych związków między tymi oświadczeniami, a w

szczegółności tego, dlaczego M. S. miałyby zwolnić spółdzielnię z długu, a z kolei spółdzielnia zadysponować akurat na korzyść pozwanej takim aktywem, który w jej majątku znalazł się w związku ze zwolnieniem jej z długu przez wierzyciela, którym była M. S.

W uchwale z 8 października 2015 r., III CZP 56/15 (OSNC 2016, nr 10, poz. 111) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że przez czynność prawną dłużnika dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli, wskutek której osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową rozumie się zdarzenie, którego konieczny element stanowi co najmniej jedno oświadczenie woli i które wywiera skutki w sferze prawa materialnego zamierzone przez osobę lub osoby składające oświadczenie woli tworzące to zdarzenie; ponadto może wywierać skutki wynikające z ustawy, zasad współżycia społecznego i ustalonych zwyczajów (zob. art. 56 i 60 k.c.). Pojęcie to obejmuje także czynność dokonaną przed sądem. Oświadczenia woli złożone przez dłużniczkę powoda i pozwaną 17 marca 2014 r., mają cechy określone wyżej i podlegają ocenie na podstawie art. 527 k.c. Pojęcie „korzyści” w rozumieniu art. 527 k.c. zostało wyjaśnione w ustabilizowanym orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym do przyjęcia, że osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową wskutek skarżonej przez wierzyciela czynności wystarczy wykazanie, że na podstawie zaskarżonej czynności prawnej nabyła ona rzecz lub wierzytelność i w konsekwencji zwiększyły się jej aktywa lub zmniejszyły pasywa. Ekwiwalentność czynności może mieć znaczenie dla oceny przesłanki pokrzywdzenia wierzyciela czynności, ale nie przy formułowaniu odpowiedzi na pytanie o korzyści, które spowodowała dla osoby trzeciej (por. wyroki Sądu Najwyższego z 7 grudnia 1999 r., I CKN 287/98, nie publ., z 13 kwietnia 2011 r., V CSK 313/10, nie publ., z 20 października 2011 r., IV CSK 39/11, OSNC - ZD 2012, nr 4 poz. 90, z 17 stycznia 2017 r., IV CSK 194/16, nie publ.).

Skarga pauliańska została wprowadzona do systemu prawnego jako instrument mający chronić wierzyciela przed działaniami dłużnika godzącymi w prawo wierzyciela do zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności. Zaskarżenie czynności, po zweryfikowaniu przez sąd ustalonych w art. 527 i n. k.c. przesłanek skuteczności skargi, jest równoznaczne z przyzwoleniem na zaspokojenie długu

istniejącego dotąd tylko w relacji między wnoszącym skargę wierzycielem a jego dłużnikiem, z majątku osoby trzeciej, na rzecz której dłużnik dokonał czynności fraudacyjnej. Od chwili, gdy sąd prawomocnie uzna skargę za zasadną, osoba trzecia staje się odpowiedzialną za zaspokojenie wierzyciela z rzeczy, która wyszła z majątku jego pierwotnego dłużnika albo do niego nie weszła lub - w razie, gdy przedmiotem czynności fraudacyjnej były pieniądze lub wierzytelność - do wartości tego przedmiotu. U podstaw wprowadzenia skargi do systemu prawnego leżało akceptowane społecznie i odpowiadające poczuciu sprawiedliwości założenie, że zobowiązania majątkowe powinny być wykonywane. Unikanie wykonania zobowiązań, w tym przez ukrywanie majątku lub dysponowanie nim na rzecz osób trzecich, krzywdzi wierzycieli, godzi w ich kondycję majątkową, zaburza procesy wymiany dóbr i usług.

Jakkolwiek w orzecznictwie sądowym nie wykluczono możliwości wykorzystania zarzutu nadużycia prawa (art. 5 k.c.) także w stosunku do roszczeń o udzielenie ochrony sądowej przez ukształtowanie prawa (zob. orzeczenie Sądu Najwyższego z 16 maja 1984 r., 1 Cr 103/84, nie publ.), to w ustalonych okolicznościach niniejszej sprawy brak jest podstaw do zakwalifikowania w ten sposób działania powoda, który - przez zgłoszenie roszczenia przeciwko pozwanej - dąży do zaspokojenia wierzytelności potwierdzonej orzeczeniem sądowym. Powód opuścił wspólne z M. S. mieszkanie w 1998 r. Od tego czasu M. S. musiała liczyć się z koniecznością rozliczenia z nim, mając świadomość, że w miarę upływu czasu, tak samo jak i ona, stopniowo traci on zdolności zarobkowe. W postępowaniu o podział majątku wspólnego M.S. uzyskała najcenniejszy jego składnik w postaci prawa do lokalu, a powód w to miejsce zasądzoną spłatę. Podjęcie przez dłużniczkę powoda wspólnie z pozwaną takich działań, które uniemożliwiają powodowi skuteczne zaspokojenie wierzytelności zasądzonej na jego rzecz w postępowaniu działowym nie może być ocenione jako usprawiedliwione, nawet jeśli matka pozwanej i sama pozwana twierdzą, że u podstaw dokonanej przez nie czynności leżało dążenie do zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych pozwanej i jej brata.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

jw